

Japāņu valodas nominalizēšanas partikula *no* (の) un tās atbilstes latviešu valodā

Japanese nominalizing particle no (の) and its correspondences in Latvian

Lauma Šime

Latvijas Universitāte, Humanitāro zinātņu fakultāte

Āzijas studiju nodaļa

Visvalža iela 4a, Rīga, LV-1050

E-pasts: lauma.sime@gmail.com

Japāņu valodas partikula *no* ir daudzfunkcionāla – tai ir gan komunikatīvas, gan gramatiskas funkcijas. Viena no tām ir nominalizēšanas jeb substantivēšanas funkcija. Japāņu valodā nominalizēšanu lieto vairākos nolūkos, un nominalizēt var gan morfoloģijas, gan sintakses līmenī. Nominalizēšanai sintakses līmenī – ar partikulu *no* – var būt gan gramatiska, gan pragmatiska motivācija, kā arī nominalizēšana valodas līdzekļu taupīšanas nolūkā. Partikulas pragmatiskajām funkcijām tiek pievērsta īpaša uzmanība. Šajā rakstā tiek šķirtas 9 pragmatiskas funkcijas, kuru noteikšana bieži ir problemātiska un iespējama, tikai aplūkojot izteikumu kontekstā. Nominalizēšanas partikula *no* tiek aplūkota arī salīdzinājumā ar tās konkurējošo nominalizētāju *koto* – tiek aprakstīti pragmatiskie faktori, kas nosaka viena vai otra nominalizēšanas līdzekļa izvēli un to lietojuma implikācijas. Partikulai katrā no aplūkotajām funkcijām tiek meklēta atbilstme latviešu valodā, un atbilstes likumsakarība saskatāma galvenokārt partikulas lietojuma formālajā aspektā. Partikulai pragmatiskajās funkcijās visbiežāk latviešu valodas atbilstmju nav.

Atslēgvārdi: japāņu valoda; partikula; nominalizēšana; substantivēšana; funkcijas; pragmatika; pieklājība.

Japāņu valodā nominalizēšana jeb substantivēšana ir ļoti bieži sastopama, un tā ir iespējama gan morfoloģijas līmenī, gan sintakses līmenī. Substantivēšana ir konversijas paveids, kurā notiek dažādu vārdšķiru vārdu vai vārdformu pāreja lietvārdos. Vārds, kas konversijas ceļā kļuvis par lietvārdu, ir substantivējums (Skujiņa 2007, 380). Tādējādi substantivējums teikumā funkcionē kā lietvārds.

Morfoloģijas līmenī nominalizēt iespējams īpašības vārdus un darbības vārdus, to saknēm pievienojot nominalizēšanas sufiksus. Japāņu valodā ir divu

veidu īpašības vārdi – t. s. *i-īpašības vārdi* un *na-īpašības vārdi*, kur „i” un „na” apzīmē to galotņu skanējumu. *I-īpašības vārdus* sauc arī par lokāmajiem īpašības vārdiem (Backhouse 2004, 50), bet *na-īpašības vārdus* sauc arī par īpašības lietvārdiem, jo to gramatiskais lietojums vairumā konstrukciju ir tāds pats kā lietvārdiem. Nominalizējot šo īpašības vārdu galotnes aizvieto ar sufiksu *-sa* (Kaiser, Ichikawa 2013, 33).

hajai (速い *hayai*, ātrs) → *hajasa* (速さ *hayasa*, ātrums)

Visbiežāk šādi nominalizē lokāmos īpašības vārdus, tomēr ir iespējams nominalizēt arī dažus īpašības lietvārdus. Ar sufiksu *-mi* nominalizē tikai lokāmos īpašības vārdus, turklāt šī sufiksa lietojums var norādīt uz pārnestu nozīmi. Nedaudzus lokāmos īpašības vārdus, kuru semantika saistīta ar attālumu, laiku un skaitu, iespējams nominalizēt arī ar sufiksu *-ku* (Kaiser, Ichikawa 2013, 34).

cujoi (強い *tsuyoi*, spēcīgs) → *cujomi* (強み *tsuyomi*, spēks)

čikai (近い *chikai*, tuvs) → *čikaku* (近く *chikaku*, tuvums)

Darbības vārdu nominalizēšana morfoloģijas līmenī iespējama ar sufiksiem *-kata* un *-jō*, bet šie nominalizētāji maina vārda semantiku (Kaiser, Ichikawa 2013, 36):

taberu (食べる *taberu*, ēst) → *tabekata* (食べ方 *tabekata*, veids, kā ēst)

yorokobu (喜ぶ *yorokobu*, priecāties) → *yorokobijō* (喜びよう *yorokobiyō*, veids, kā parāda prieku/priekša izrādīšana)

Ja *-jō* nominalizējums teikumā atrodas konstrukcijā, kur nominalizējums ir subjekts, bet aiz šī subjekta ir eksistenciālais darbības vārds „būt” nolieguma formā (*-jō ga nai*), tad nominalizētajam darbības vārdam tiek piešķirta nozīme „nav veida, kā izdarīt ..”. Tātad, kā redzams, morfoloģiskā līmeņa nominalizēšana japāņu valodā var būt gan gramatiski motivēta (piem., lai nominalizēto īpašības vārdu teikumā varētu lietot kā teikuma priekšmetu), gan semantiskas nianšes piešķiršanas nolūkā (Makino, Tsutsui 2006, 596).

Nominalizēšana sintakses līmenī japāņu valodā iespējama ar vairākiem valodas līdzekļiem, tomēr visbiežāk sastopamie ir partikula *no*.

Pirmkārt, šādai nominalizēšanai var būt gramatiska motivācija. Šādā nolūkā visbiežāk nominalizē darbības vārdus, ko tādējādi teikumā var lietot kā sintaktisko subjektu, sintaktisko objektu vai kādā citā sintaktiskā lomā, ko parasti var pildīt tikai lietvārdi. 1. piemērā substantivējums funkcionē kā subjekts un aiz tā atrodas subjekta rādītāja partikula *ga*.

- (1) 鳴いている の が 聞こえる¹
 dziedāt .PRS NO² SUBJ var_dzirdēt.PRS
 ‘var dzirdēt putnu dziedāšanu’ (Kaiser, Ichikawa 2013, 256)

Šajā piemērā nominalizēšanas partikulai latviešu valodā atbilst vārdariņšanas piedēklis *-šan-*, kas ir viena no visbiežāk sastopamajām atbilstmēm. Tomēr bieži, kad nominalizētais darbības vārds teikumā ir subjekts vai tēma (šīs funkcijas var arī pārklāties), partikulai atbilstmes nav, jo latviešu valodā teikuma sintaktisko subjektu un teikuma tēmu var izteikt arī ar citu vārdšķiru vārdiem (ar darbības vārdiem). Piem., 2. piemērā partikulai nav atbilstmes, jo japāņu valodā tēma (arī subjekts un objekts) var būt lietvārds vai lietvārda ekvivalents, tādēļ darbības vārds *satikt* ir nominalizēts, bet latviešu valodā tēma nav jāizsaka ar lietvārdu.

- (2) 妻 に 会った の は [...] 八 年 前
 sieva NI satikt.PST NO TOPIC [...] astoņi gadi iepriekš
 ‘sievu sastapu vairāk nekā pirms septiņiem gadiem’ (谷崎2002, 5; Taņi-dzaki 2006, 7)

Ja nominalizētais vārds ir predikāts teikuma daļā, tad var uzskatīt, ka nominalizēta tiek teikuma daļa, veidojot palīgteikumu, kurā virsteikums atrodas aiz nominalizējuma, kā 3. piemērā. Šādi nominalizēti palīgteikumi teikumā var funkcionēt gan kā sintaktiskais subjekts, gan objekts, attiecīgi veidojot subjekta vai objekta palīgteikumus.

- (3) 彼 が 滲む の を
 viņš NOM būt_redzamam_cauri.PRS NO ACC
 気に留めない
 nepievērst_uzmanību.PRS
 ‘nepievērs uzmanību tam, ka [citiem] tas ir skaidri saskatāms’ (村上 2009 (3), 10; Murakami 2012 (2), 8)

Otrkārt, nominalizēšana var būt pragmatiski motivēta. Nominalizēšana piešķir substantivētajai teikuma daļai arī nelielu nozīmes niānsi. Pēc konteksta var izšķirt šādas nozīmes: *fakts, ka (the fact that)*, *tas, ka (the act of)*, *tas, kurš (the one who)*, tādējādi uzsver informāciju, kas ir pēc substantivējuma (Martin 1988, 851). 4., 5. un 6. piemērā redzams, ka vienu un to pašu informāciju iespējams izteikt ar trim dažādām teikuma konstrukcijām – 4. piemērā nav izmantota nominalizēšana, bet 5. un 6. – ir.

¹ Japāņu valodas piemēri ņemti gan no daiļliteratūras un to tulkojumiem latviešu valodā, gan no japāņu valodas gramatikām (šajos gadījumos raksta autore tos tulkojusi latviešu valodā).

² Partikula *no* tiek glosēta ar tās izrunas atveidojumu latviešu valodā, jo partikulas nozīmes dažādos piemēros atšķiras, un bieži tai atbilstmes vispār nav.

- (4) リサさん は 日本 へ 行った。
 Lisa TOPIC Japāna uz doties.PST
 'Lisa devās uz Japānu.'
- (5) リサさん が 行った の は 日本 だ。
 Lisa NOM doties.PST NO TOPIC Japāna būt.COP.PRS
 'Tā [vieta], uz kurieni devās Lisa, ir Japāna.' (Iwasaki 2006, 251)
- (6) 日本 へ 行った の は リサさん だ。
 Japāna uz doties.PST NO TOPIC Lisa būt.COP.PRS
 'Tā, kas devās uz Japānu, ir Lisa.' (Iwasaki 2006, 251)

Latviešu valodā partikulai 5. un 6. piemērā atbilst norādāmie vietniekvārdi, un ar vārdu secības mainīšanu tiek uzsvērtā konkrēta informācija.

Partikula *no* var nominalizēt arī īpašības vārdus (gan lokāmos īpašības vārdus, gan īpašības lietvārdus, bet atšķirībā no nominalizēšanas morfoloģiskajā līmenī nominalizētāja partikula atrodas aiz galotnēm *-i* un *-na*). Šī partikulas funkcija vairāku valodnieku japāņu valodas gramatikās un pētījumos tiek dēvēta par nenoteiktā vietniekvārda funkciju (Kawashima 2010, 152; Makino, Tsutsui 2012, 315).

- (7) お刺身 は 新しい の が おいしい。
 sašimi TOPIC svaigs NO SUBJ garšīgs
 'Ja runa ir par sašimi, tad tie, kas ir svaigi, ir garšīgi.'
 'Ja runa ir par sašimi, tad svaigie ir garšīgi.' (Kawashima 1999, 152)

Ja partikula nominalizē īpašības vārdus, latviešu valodā visbiežāk tai atbilst vai nu norādāmais vietniekvārds, vai arī īpašības vārda noteiktā galotne, kā redzams 7. piemērā. Tā kā gramatiski motivētas nominalizēšanas teikumos partikulas *no* vietā var lietot arī lietvārdu, šādu gramatizēšanu var skaidrot arī ar valodas līdzekļu taupīšanas tendenci. Ja *no* aizvietotais vārds ir runātāju apziņā (piem., ir pieminēts tajā pašā sarunā iepriekš), tad otrreiz to lietot vairs nav nepieciešams un tā vietā lieto nominalizētāju partikulu.

Japāņu valodā partikulu *no* dēvē arī par teikuma beigu partikulu vai teikuma nominalizētāju partikulu (nevis tikai palīgteikuma, bet virsteikuma nominalizētāju) (Iwasaki 2013, 257). Šajā funkcijā partikula var atrasties pašās teikuma beigās vai arī pirms kopulas, kas atrodas teikuma beigās. Teikuma nominalizēšanas partikulai valodnieki izšķir vairākas komunikatīvas funkcijas, kuras visbiežāk ir problemātiski nošķirt vienu no otras, vai arī tās darbojas vienlaicīgi. Turklāt dažādu autoru darbos šo funkciju iedalījums atšķiras. Partikula šajās funkcijās var atrasties teikuma beigās aiz lokāmajiem īpašības vārdiem, īpašības lietvārdiem, darbības vārdiem un arī lietvārdiem. Zemāk redzamas dažādu vārdšķiru vārdu nominalizēšanas gramatiskās konstrukcijas, ja

nominalizējamais vārds ir nepagātnes apgalvojuma formā. Nominalizējot vārdu pagātnes formas un nepagātnes nolieguma formu (šīs formas norāda kopulas *da* attiecīgo formu lietojums), galotne *na* aiz lietvārdiem nav lietojama, jo tās vietu ieņem kopula:

1) darbības vārdi	話すの	‘tas, kurš runā’ / ‘fakts, ka (kāds) runā’/ ‘runāšana’ u. tml.
2) īpašības vārdi	高いの	‘tas, kas ir dārgs’ / ‘fakts, ka (kaut kas) ir dārgs’ u. tml.
3) īpašības lietvārdi	静か+なの	‘tas, kas ir kluss’ / ‘fakts, ka (kaut kas) ir kluss’ u. tml.
4) isti lietvārdi	先生+なの	‘fakts, ka (kāds) ir skolotājs’ / ‘tas, kurš ir skolotājs’ u. tml.
- (Makino, Tsutsui 2012, 318)

Viena no teikuma nominalizētās partikulas funkcijām, par kuru autori visbiežāk ir vienisprātis, ir cēloņa un seku attieksmju norādīšanas funkcija (Kawashima 1999, 158; Makino, Tsutsui 2012, 322). Aiz partikulas šajā funkcijā seko kopula, bet partikula var sekot vārdu īsajām formām³.

- (8) それ   とも   ただ   仮説な   の   です   か。
 tas   viss   tikai   hipotēze   **NO**   būt.COP.PRS   Q
 ‘Tas viss ir tikai pieņēmums?’

(村上 2009 (4), 12; Murakami 2012 (2), 218)

8. piemērā partikulai ir cēloņa attieksmju funkcija, kas izriet no konteksta. Izteikuma autore prasa paskaidrojumus par gadu *1Q84* un vēlas dzirdēt pierādījumus, ka skaidrojums nav tikai pieņēmums, bet balstīts uz faktiem. Izteikuma autore nevēlas dzirdēt tikai atbildi *jā* vai *nē*. Šādam partikulas lietojumam visbiežāk atbildmes latviešu valodā nav, arī 8. piemērā partikulai atbildmes nav. Ja tomēr partikulai latviešu valodā ir atbilde, tad tā ir kāds cēloņa attieksmju norādīšanas saiklis, kā 9. piemērā – saiklis *jo*.

- (9) よくない   と   思った   の   です。
 nebūt_labi   ka   domāt.PST   **NO**   būt.COP.PRS
 ‘Jo domāju, ka [tas] nenāk par labu.’

(村上 2009 (3), 14; Murakami 2012 (2), 10)

Seiči Makino (牧野 成 – *Seiči Makino*) un Mičio Cucui (筒井 道雄 *Michio Tsutsui*) „Japāņu valodas gramatikā” (日本語基本文法辞典 *A Dictionary of Basic Japanese Grammar*) tiek nošķirta vēl viena teikuma beigu partikulas funkcija – emocionalitātes uzsvēršana. *No* norāda, ka izteikuma autors

³ Japāņu valodā ir vairāki pieklājības līmeņi. Sarunvalodā teikumi beidzas ar vārdu t. s. īsajām formām, bet pieklājīgai valodai ir citas darbības vārdu galotnes un kopulu formas.

runā emocionāli, it kā izteikuma saturs būtu vienlīdz nozīmīgs kā adresantam, tā adresātam. Šādi partikula var tikt lietota ar mērķi emocionāli iesaistīt sarunbiedru kādā pašam svarīgā tēmā un/vai radīt empātiju adresātā (Makino, Tsutsui 2012, 322). 10. piemērā teikuma beigās lietots partikulas *no* saisinājums *n* un pieklājīgā kopula *desu*. Šis partikulas lietojums uzskatāms par emocionālu, un to var saprast pēc konteksta – varonim aizrāda, ka tas tur rokā cigareti un grasās smēķēt, bet varonis atvainojas un skaidro, ka nemaz neesot grasījis smēķēt un rokas darbojas, pašam nezinot. Adresants vēlas radīt empātiju adresātā, vienlaikus dodot paskaidrojumu par radušos situāciju.

(10) 手 が 勝手に 動いてしまう ん です。
 roka SUBJ patvaļīgi kustēties.PRS N būt.COP.PRS
 ‘Rokas darbojas, man pašam to nezinot.’

(村上 2010 (4), 11; Murakami 2013, 7)

Cēloņa attieksmju norādīšana un emocionalitātes pastiprināšana tādējādi var funkcionēt vienlaikus, turklāt par pieklājīgāku tiek uzskatīts paskaidrojošs teikums, kas ir nominalizēts (Makino, Tsutsui 2012, 325).

Nominalizēti teikumi, kur aiz nominalizētāja partikulas *no* neseko kopula, ir raksturīgi sieviešu valodai. Teikuma nominalizētāja partikula *no* ir ieguvusi arī tādu pragmatisku funkciju kā hiperpieklājīgās sieviešu valodas (*hyper-polite female speech*) partikula. Šajā funkcijā partikula visbiežāk seko aiz kopulas un darbības vārdu garajām (t. s. pieklājīgajām) formām, kā 11. piemērā, tomēr sieviešu valodai raksturīgi arī teikumi, kuros kopula ir izlaista.

(11) これ が わたくし の 甥 です の。
 šis SUBJ es GEN brāļadēls būt.COP.PRS NO
 ‘Šis ir mans brāļadēls.’ (Iwasaki 2013, 327)

Partikulai šajā funkcijā atbilstmes latviešu valodā nav nekad.

Viena no nominalizēšanas partikulas pragmatiskajām funkcijām ir arī izteikuma autora attālināšana no izteikuma, kas mazina autora atbildību par teikto. Teikuma nominalizēšanu var lietot, lai mazinātu izteikuma autora vērtējumu par izteikuma saturu. Kā minēts iepriekš, nominalizēšana norāda uz to, ka izteikuma saturs ir fakts, kas ir vispārpieņemts un visiem zināms, tādējādi objektīvāks. Šī funkcija ir cieši saistīta un bieži vien pārklājas ar pieklājības funkciju – nominalizēti teikumi ir pieklājīgāki ne tikai sieviešu valodā (Iwasaki 2013, 257).

(12) ゆみさん は 結婚している ん だ。
 Jumi TOPIC būt_precētam.PRS N būt.COP.PRS
 ‘Jumi ir precējusies.’ (Iwasaki 2013, 257)

12. piemērā izteikuma autors nominalizē teikumu, tādējādi nevērtē izteikuma saturu, tikai norāda uz faktu, kas nav no paša atkarīgs.

Iepriekš minētas divas pretrunīgas pragmatiskas teikuma nominalizēšanas partikulās funkcijas – emocionāla uzsvara funkcija un autora attālināšana no izteikuma satura (Makino, Tsutsui 2012, 322). Lai skaidrotu vienas partikulās divas pretējās nozīmes, līdzīgas parādības var meklēt citās valodās. Piem., latviešu valodā partikulās *jā* un *nē* ir ar pretēju nozīmi, tomēr tām ir arī kopīgas funkcijas – apstiprinājums, konkrētizējums u. c. (Zilgalve 2014, 162–163). Šajā gadījumā japāņu valodas partikulai ir gan tuvas, gan pretējas funkcijas, un tās var nošķirt tikai pēc konteksta.

Partikulu *no* lieto teikuma beigās, arī lai vājinātu izteikuma toni (*imparts a softer tone*), ko sauc par vājinājuma funkciju (Chino 2001, 71). Partikulu šajā funkcijā izrunā ar kritošo intonāciju. Šis lietojums tiek uzskatīts par sievišķīgu un tiek asociēts ar sieviešu valodu. Vīrieši aiz partikulās šajā funkcijā pievieno tai kopulu *da* (sarunvalodas forma) vai *desu* (pieklājīgā forma), turklāt nereti vīrieši lieto arī saīsinātās formas *nda* vai *ndesu*. Arī vājinājuma funkcija saistīta ar iepriekš aplūkoto partikulās funkciju – izteikuma personīguma mazināšanu un autora attālināšanu no izteikuma satura. Eimija Ōta (太田エイミー Amy Ohta) papildus šajā rakstā jau aplūkotajām pragmatiskajām funkcijām izšķir arī lūguma vai pavēles vājinājuma funkciju (Ohta 1991, 217). 13. piemērā sarunbiedrenes ir tikko iepazīnušās, un izteikuma autore vēlas pieklājīgi pateikt, ka vēlas, lai adresāts kaut ko par sevi pastāsta. Partikula padara izteikumu pieklājīgāku un izteikuma autoru mazāk uzstājīgu.

- (13) あなた の こと を 知っておきたい の。
 tu NO lieta ACC vēlēties_uzzināt.PRS NO
 ‘Gribētu zināt kaut ko [vairāk] par jums.’ (村上 2009 (1), 318; Murakami 2012 (1), 215)

Partikulu *no* vājinājuma funkcijā bieži lieto arī pavēles teikuma beigās, padarot pavēli pieklājīgāku, mazinot pavēles izteicēja un saņēmēja atbildību un prasīgumu (*imposition*), kā arī, izsakot kritiku, padara to mazāk uzstājīgu un personīgu (Ohta 1991, 217; Katsuki-Pestemer 2003, 235).

- (14) 風邪 だ から おとなしく 寝ている の。
 saaukstēšanās būt.COP.PRS tāpēc mierīgi gulēt.PRS NO
 ‘Esi saaukstējies, tāpēc guli mierīgi!’ (Kawashima 1999, 155)

Visbiežāk partikulai vājinājuma funkcijā atbildmes latviešu valodā nav – arī 14. piemērā –, tomēr vājinājuma nozīmi varētu izteikt ar krītošu intonāciju.

Visbeidzot, nominalizēšanas partikulu lieto teikuma beigās, arī lai parādītu sarunbiedram sapratni par sarunas tēmu (par sarunbiedra iepriekš teikto). Arī šeit partikulu izrunā ar krītošu intonāciju (Kaiser 2013, 485).

- (15) そんな 高い の。
 tik dārgs NO
 ‘Tik dārgs!’ (Kaiser, Ichikawa 2013, 485)

Visbiežāk partikulai arī šajā funkcijā atbilstes latviešu valodā nav. Arī šo partikulas funkciju var nošķirt no citām teikuma beigu partikulas *no* funkcijām pēc konteksta – situācijās, kad izteikuma autors vēlas izrādīt empātiju par sarunbiedra teikto.

Teikuma substantivēšana, teikuma beigās lietojot partikulu *no*, ir bieža parādība japāņu valodā. Senko K. Meinarde (泉子・K・メイナード *Senko K. Maynard*) pētījumos konstatējusi, ka gan ikdienas dialogos, gan rakstītā valodā japāņi lieto teikuma beigu nominalizēšanas partikulu *no* vairāk nekā 25% teikumu. S. Meinarde šīs konstrukcijas sauc par nominalizētiem teikumiem (*nominalised sentences*), un to īpatsvars ir daudz lielāks nekā, piem., angļu valodā, tādēļ, tulkojot teikumus vai nominalizētas teikuma daļas angļu valodā, tulkotājs tās atveido kā verbālas, nevis nominālas frāzes (Maynard 2002, 245). Kā redzams iepriekšējos piemēros, arī tulkojot substantivējumus latviešu valodā, tulkotāji izvēlas lietot darbības vārdus, nevis no darbības vārdiem darinātus lietvārdus, bet visbiežāk atbilstes latviešu valodā partikulai tās pragmatiskajās funkcijās nav.

Japāņu valodā ir arī nominalizētājs *koto* (こと *koto*, lieta), kuru gramatiski lieto tāpat kā partikulu *no*. Atšķirība starp *no* un *koto* lietojumu ir šāda: ar *no* substantivē notikumus, kas ir „vienreizēji, tūlītēji, konkrēti vai uzreiz aptverami” (*single, immediate, concrete, or directly perceivable*), bet ar *koto* – tādus, kas ir „abstrakti, ikdienišķi vai attāli” (*abstract, habitual, or remote*) (Martin 1988, 841). Proti, *no* veic specifisku substantivēšanu, bet *koto* – vispārēju.

(16) 花子さんが ピアノ を 弾く の を 聞いた。
Hanako SUBJ klavieres ACC spēlēt.PRS **NO** ACC dzirdēt.PST
'Dzirdēju Hanako spēlētjam klavieres.'

(17) 花子さんが ピアノ を 弾く こと を 聞いた。
Hanako SUBJ klavieres ACC spēlēt.PRS **KOTO** ACC dzirdēt.PST
'Dzirdēju, ka Hanako spēlē klavieres.'

Atšķirība starp *no* un *koto* pragmatiskajām funkcijām tiek skaidrota arī šādi – *no* nominalizē notikumus, ar ko runātājs ir personīgi saistīts, izjūt empātiju pret izteikto saturu, bet *koto* lietojums norāda uz attālinātu, nepersonīgu pieredzi (Makino 2003, 148).

Tā kā *koto* japāņu valodā ir arī patstāvīgs lietvārds ar nozīmi 'lieta', bet, kā iepriekš minēts, *no* kā nominalizētājs pielīdzināms arī vietniekvārdam, no tā izriet vēl viena atšķirība nominalizētāju lietojumā – *no* lieto, ja reference ir adresāta apziņā, bet *koto* – ja nav (Makino 2003, 143).

(18) そんな の / こと は ぼく が やる。
šāds **NO/KOTO** TOPIC es SUBJ darīt.PRS
'Es nodarbojos ar šo/šādām lietām.' (Makino 2003, 143)

No japāņu valodas pieklājības teorijas izriet arī tas, ka *koto* lietojums tādējādi ir pieklājīgāks – ir nepieklājīgi likt noprast, ka izteikuma autors domā, ka zina, kas ir adresāta apziņa, ja starp sarunbiedriem ir sociāla distance. Ja sarunbiedri ir tuvās sociālās attiecībās, tad *koto* lietojums var likties pārāk atturīgs un auksts, it kā izteikuma autors vēlētos sevi no temata nošķirt (Makino 2003, 152).

Galvenie secinājumi, ko var izdarīt par nominalizēšanas partikulas formālo lietojumu un tās atbilstēm latviešu valodā, ir šādi:

- 1) ja nominalizēts tiek darbības vārds, visbiežāk *no* (un *koto*) latviešu valodā atbilst vārddarināšanas izskaņa *-šana* (atbilde ir šāda gandrīz vienmēr, ja pēc nominalizējuma ir darbības vārdi, kas apzīmē cilvēka maņas, izjūtas), bet, ja nominalizējums lietots konstrukcijā pirms tēmas rādītājas partikulas *va*, visbiežāk latviešu valodā partikulai *no* vai lietvārdam *koto* atbildes nav (nominalizējumam atbilst darbības vārds nenoteiksmē);
- 2) ja nominalizējums teikumā lietots kā objekts, visbiežāk latviešu valodā partikulai atbilst vietniekvārds, kas ievada palīgteikumu (nominalizējums latviešu valodas tekstā ir palīgteikumā);
- 3) ja nominalizēts īpašības vārds ar partikulu *no*, latviešu valodā tai visbiežāk atbilst īpašības vārda noteiktā galotne, retāk – norādāmais vietniekvārds.

Saisinājumi

ACC	akuzatīvs
COP	kopula
GEN	ģenitīvs
KOTO	nominalizētāja <i>koto</i> skanējuma atveide latviešu valodā
NO	nominalizētāja <i>no</i> skanējuma atveide latviešu valodā
NOM	nominatīvs
ŅI	partikulas <i>ņi</i> skanējuma atveide latviešu valodā
SUBJ	sintaktiskais subjekts
TOPIC	teikuma tēma
PRS	tagadne
PST	pagātne
Q	jautājuma partikula

Avoti

1. 村上春樹 Murakami, Haruki. 2009.1Q84. 4月 – 6月, 1. Tokyo: Shinchōsha Publishing.
2. 村上春樹 Murakami, Haruki. 2009.1Q84. 7月 – 9月, 3. Tokyo: Shinchōsha Publishing.

3. 村上春樹 Murakami, Haruki. 2010. *1Q84*. 7月 – 9月, 4. Tokyo: Shinchōsha Publishing.
4. 村上春樹 Murakami, Haruki. 2010. *1Q84*. 10月 – 12月, 5. Tokyo: Shinchōsha Publishing.
5. 谷崎 潤一郎 Tanizaki Junichirō. 2002. 痴人の愛 *Chijin no ai* (Muļķa mīlestība). 中央公論新社 Chūō kōron shinsha, e-book.
6. Murakami, Haruki. 2012. *1Q84. Pirmā grāmata*. (tulk. Beķere, Ingūna) Rīga: Zvaigzne ABC.
7. Murakami, Haruki. 2012. *1Q84. Otrā grāmata*. (tulk. Beķere, Ingūna) Rīga: Zvaigzne ABC.
8. Murakami, Haruki. 2013. *1Q84. Trešā grāmata*. (tulk. Beķere, Ingūna) Rīga: Zvaigzne ABC.
9. Таңидзакі, Дзјунічірō. 2006. *Naomi*. (tulk. Ilze Paegle) Rīga: Atēna.

Literatūra

1. Backhouse, Anthony. 2004. Inflected and Uninflected Adjectives in Japanese. *Adjective Classes: A Cross-Linguistic Typology*. Oxford: Oxford University Press, 50–66.
2. Chino, Naoko. 2011. *All about Particles*. Tokyo: Kodansha International.
3. Horie, Kaoru. 2008. The grammaticalization of nominalizers in Japanese and Korean: A contrastive study. *Rethinking Grammaticalization: New Perspectives*. Lopez-Cruso, Maria Jose, Seoane, Elena (eds). Amsterdam / Philadelphia: John Benjamins Publishing, 169–187.
4. Iwasaki, Shoichi. 2013. *Japanese*. Amsterdam / Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
5. Kaiser, Stefan & Ichikawa, Yasuko & Kobayashi, Noriko & Yamamoto, Hilofumi. 2013. *Japanese: A Comprehensive Grammar*. Oxon: Routledge.
6. Katsuki-Pestemer, Noriko. 2003. *Japanese Postpositions. Theory and Practice*. München: Lincom.
7. Kawashima, Sue. 2010. *A Dictionary of Japanese Particles*. Tokyo: Kodansha International.
8. Lokmane, Lauma. 2015. *Japāņu valodas partikulas NO semantika un tās izteikšana latviešu valodā*. Maģistra darbs. Rīga: LU.
9. Makino, Reiko. 2003. Pragmatic Analysis of Japanese Koto and No: With and without a Complement Clause. *U. Penn Working Papers in Linguistics*. 8.1, 143–156. Pieejams: <http://repository.upenn.edu/pwpl/vol8/iss1/12>.
10. Makino, Seiichi, Tsutsui, Michio. 2006. *A Dictionary of Intermediate Japanese Grammar*. Tokyo: The Japan Times.
11. Makino, Seiichi, Tsutsui, Michio. 2012. *A Dictionary of Basic Japanese Grammar*. Tokyo: The Japan Times.
12. Martin, Samuel E. 1988. *A Reference Grammar of Japanese*. Tokyo: Tuttle Company.
13. Maynard, Senko. 2002. Linguistic Emotivity: Centrality of Place, the Topic-Comment Dynamic, and an Ideology of ‘Pathos’ in Japanese Discourse.

- Pragmatics and Beyond. New Series. 97.* Amsterdam / Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
14. Snyder Ohta, Amy. 1991. Evidentiality and Politeness in Japanese. *Issues in Applied Linguistics*. California: University of California.
  15. Skujiņa, Valentīna (red.). 2007. *Valodniecības pamatterminu skaidrojošā vārdnīca*. Rīga: LU Latviešu valodas institūts.
  16. Zilgalve, Evelīna. 2014. *Ja un jā, ne un nē funkcijas. Valoda: Nozīme un forma 5. Opozīcijas sintaksē un semantikā*. Kalnača, Andra, Lokmane, Ilze (red.). Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 157–171.

Summary

The Japanese particle *no* is multifunctional – it has both communicative and grammatical functions. One of its functions is nominalization. Nominalization in Japanese is used for many reasons and it can be done on both morphological and syntactic levels. The motivation of nominalization on the syntactic level, using the particle *no*, can be grammatical, pragmatic and because of the linguistic economy principle. Special attention in the article is paid to the pragmatic functions of the particle – eight pragmatic functions are described. However, it is often problematic, if possible at all, to separate these pragmatic functions. Furthermore, it is possible only by examining the context. The nominalization particle *no* is also compared to another widely used nominalization tool – *koto*. Regarding the comparison of *no* and *koto*, the pragmatic differences and implications of both means of nominalization is described. Finally, the most common correspondences in Latvian of each of the functions is determined. It is concluded that regularities between the correspondences and the formal aspect of nominalization particle can be seen. There are no correspondences in Latvian for the most of the pragmatic functions of the particle.